

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Зміст

ПРИВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.....	22
---	----

СЕКЦІЯ 1. ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

<i>Ківалов Сергій Васильович</i> СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ІЗ СУМІЖНИМИ КАТЕГОРІЯМИ.....	24
<i>Тодошак Олег Володимирович</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТУ ЗА ЯКІСТЬ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ НУ «ОЮА»).....	26
<i>Біла-Тіунова Любов Романівна</i> ОКОЕМІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	29
<i>Білоус-Осінь Тетяна Ігорівна</i> ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ.....	32
<i>Голоядова Тетяна Олексіївна</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОСКАРЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	34
<i>Даниленко-Негара Юлія Сергіївна</i> ЩОДО ПИТАННЯ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	36
<i>Закаленко Олена Василівна</i> ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО ЗАХИСТУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	38
<i>Козачук Діана Анатоліївна</i> МОРАЛЬНІ ЗАОХОЧЕННЯ ЯК МЕТОД СТИМУЛЮВАННЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	41
<i>Маслова Яна Іванівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОМПЕТЕНЦІЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	44
<i>Негара Родіон Віталійович</i> ПОСАДОВІ ОСОБИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА В АНТИКОРУПЦІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	46
<i>Неугодніков Андрій Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	48
<i>Осадчий Анатолій Юрійович</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ НОРМ, ЯКІ ВСТАНОВЛЮЮТЬ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ, В СИСТЕМІ ПРАВА	50
<i>Панфілов Олег Євгенович</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ІТ-КОМПАНІЙ.....	52
<i>Сандул Яна Миколаївна</i> НАЧАСНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	55
<i>Сідор Михайло Іванович</i> БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ	56
<i>Слободянюк Марина Анатоліївна</i> ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	59
<i>Стрельников Андрій Вікторович</i> ПРОБЛЕМИ ВІДНЕСЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ДО СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	61
<i>Фролова Євгенія Ігорівна</i> ЩОДО СУТНОСТІ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	63
<i>Манчул Марія-Діана Дмитрівна</i> НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ПРАВОВУ ПРИРОДУ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ...	66
<i>Назарчук Анастасія Валеріївна</i> ДО ПИТАННЯ СУТНІСНО-ПОНЯТІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ.....	68
НЕОДНОРІДНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ОЦІНЮВАЧІВ ТА ЕКСПЕРТІВ	70
<i>Новак Анастасія Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО СПОРУ	73
<i>Піть Ігор Юрійович</i> ПРОБЛЕМА ОКРЕСЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ....	75
<i>Пономаренко Віталій Віталійович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК РОЗПОРЯДНИК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ	78

Фролова Євгенія Ігорівна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО СУТНОСТІ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Питання пошуку балансу між необхідністю дотримання правил поведінки під час судового розгляду справи та заборобою свавілля суду під час реалізації його дискреційних повноважень і забезпечення реалізації права особи на доступ до суду, зокрема права особи на адміністративний позов, не втрачає своєї актуальності, зокрема у контексті постійних змін законодавства. Необхідність існування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві пояснюється тим, що згідно з вимогами ст. 130 Конституції України [1], держава має забезпечити належні умови для функціонування та діяльності суддів. Із цією метою, у Главі 9 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) визначено адміністративно-процесуальні норми, які регулюють заходи процесуального примусу, їх види, підстави, умови та особливості порядку їх застосування [2].

Що стосується визначення поняття «заходи процесуального примусу» згідно з визначенням, яке міститься у ч. 1 ст. 144 КАС України, заходи процесуального примусу являють собою процесуальні дії, які виконуються судом у визначених цим Кодексом ситуаціях. Метою цих заходів є спонукання відповідних осіб до виконання установлених судом правил, сумлінного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживань правами та запобігання створенню протиправних перешкод у проведенні судочинства.

Загальною метою заходів процесуального примусу, разом з іншими інструментами законодавства про адміністративне судочинство, є забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин. Це виконується з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, а також прав та інтересів юридичних осіб від можливих порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Важливим є питання про співвідношення понять «заходи адміністративного примусу» та «заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві» та розгляду заходів процесуального примусу як одного з видів заходів адміністративного примусу, слід зазначити таке. У цілому, аргументами на користь такої точки є те, що заходи процесуального примусу повністю відповідають загальним ознакам адміністративного примусу. При цьому традиційні та авторські підходи до класифікації заходів адміністративного примусу, запропоновані у наукових джерелах, продовжують ігнорувати наявність заходів процесуального примусу. Крім того, зазначено, що КАС України визначає значну кількість інших заходів примусу, яких використовує адміністративний суд (напр., заходи забезпечення позову згідно зі ст. 151 КАС України, компенсація завданих збитків внаслідок захисту позову згідно зі ст. 158 КАС України та ін.). Ці заходи примусу за своєю суттю також є процесуальними заходами, оскільки реалізуються у межах адміністративного судочинства та ґрунтуються на нормах адміністративного процесуального права [3, с. 128].

Попри те, що така позиція щодо співвідношення понять «заходи адміністративного примусу» та «заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві» є досить популярною, вважаємо, що слід звернути увагу на такі моменти. По-перше, аргумент щодо того, що заходи процесуального примусу мають спільні ознаки адміністративного примусу ще не означає, що заходи процесуального примусу є видом адміністративного примусу. Вважається, що зазначене вказує на те, що поняття, які досліджуються, є відповідно видовими категоріями стосовно загального поняття «державний примус». Так, державний примус у цілому визначається як юридичний механізм, спрямований на забезпечення ефективного функціонування

правової системи на різних етапах реалізації права. Це стосується як етапу застосування норм об'єктивного права, що призводить до виникнення правових відносин, так і етапу здійснення суб'єктивного права, який являє собою необхідний елемент правового відношення.

Отже, вбачається логічним, що заходи адміністративного примусу та заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві мають спільні та відмінні ознаки. На підставі порівняльного аналізу судового (процесуального) та позасудового (матеріального, адміністративного) правового примусу можна виокремити низку спільних і відмінних ознак:

1) адміністративний примус використовується у сфері публічного адміністрування для захисту суспільних відносин, пов'язаних із виконавчо-розпорядчою та організаційною діяльністю, тоді як судовий (процесуальний) примус застосовується для забезпечення додержання порядку здійснення правосуддя;

2) механізми правового регулювання обох видів примусу передбачають відмінні підстави і порядок застосування відповідних заходів. Застосування заходів процесуального примусу відбувається при порушенні порядку в залі судового засідання або невиконанні розпоряджень головуючого судді. Коло підстав для застосування заходів адміністративного примусу є ширшим і охоплює стихійні лиха, епідемії, проступки, злочини, а також об'єктивно протиправні дії, які не є порушеннями, оскільки вчиняються неосудними особами;

3) порядок застосування адміністративно-примусових заходів головним чином регулюється нормами адміністративного права: наприклад, Кодекс України про адміністративні правопорушення [4], Закон України «Про національну поліцію» [5] та ін. Порядок застосування заходів процесуального примусу регламентується у свою чергу процесуальними нормами, які містяться в КАС України, Цивільному процесуальному кодексі України [6], Кримінально-процесуальному кодексі України [7], Господарсько-процесуальному кодексу України [8];

4) застосування адміністративного примусу є наслідком виконання державно-владних обов'язків органами публічного адміністрування, тоді як застосування процесуального примусу є результатом діяльності судових органів, представлених головуючим у судовому засіданні.

Вбачається, що включення заходів процесуального примусу до поняття «заходи адміністративного примусу», з одного боку, та нерідке ототожнення в науковій літературі адміністративного примусу з державним примусом, приводить до розмиття поняття «адміністративний примус» та неточності у визначенні заходів адміністративно-процесуального примусу. В інакшому випадку до адміністративного примусу, виходячи з такої логіки, можна віднести і заходи процесуального примусу в цивільному судочинстві, і навіть запобіжні заходи у кримінальному провадженні. Але зазначене вбачається методологічно невірним.

Наступним аргументом на користь відмежування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві та адміністративних заходів є доцільність розуміння адміністративного процесу, а відповідно і заходів адміністративно-процесуального примусу як діяльності та заходів, що відповідно здійснюється/застосовуються адміністративними судами при розгляді і вирішенні адміністративних справ. По-перше, у сучасних умовах, враховуючи конституційне втілення принципу розподілу влад та створення судової системи із важливими гарантіями для її ефективного функціонування, у формуванні адміністративної юстиції в Україні нові реалії надають адміністративному процесу нового змісту. Адміністративний процес тісно пов'язаний з функціонуванням адміністративної юстиції у контексті сучасних тенденцій. Саме форма реалізації правосуддя адміністративними судами, визначена як адміністративне судочинство, законно асоціюється з адміністративним процесом, як визначено у ст. 4 КАС України. У такому випадку заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві є тотожним поняттям із заходами адміністративно-процесуального примусу. Слід зазначити, що запровадження загальної адміністративної процедури Законом України «Про адміністративну процедуру» [9] ще більше акцентує увагу на необхідності розмежування адміністративної процедури та адміністративного процесу, і передбачається, що у цьому

контексті обов'язково виникне необхідність розмежування заходів адміністративно-процесуального примусу та заходів адміністративно-процедурного примусу.

Отже, заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві не є складовою заходів адміністративного примусу, а заходи адміністративно-процесуального примусу та заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві, вважаємо, є тотожними поняттями.

Вбачається за доцільне визначити заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві як засоби впливу фізичного, психологічного або майнового характеру, які використовуються судом (головуючим суддею) або за його дорученням – іншими уповноваженими особами стосовно учасників судового процесу та інших присутніх у судовому засіданні осіб. Головна мета застосування цих заходів полягає у попередженні та усуненні зловживань процесуальними правами, у протидії створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства та забезпеченні дотримання встановлених правил та порядку судового процесу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
2. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. Дата оновлення: 31.12.2023 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
3. Лавренчук О. В. Заходи процесуального примусу в загальній системі адміністративних санкцій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 221 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 14.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
5. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
6. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 31.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
8. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. Дата оновлення: 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).
9. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 20.01.2024 р.).

Ключові слова: адміністративно-процесуальний примус, адміністративний примус, заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві, попередження, привід, штраф, адміністративний суд.

Keywords: administrative-procedural coercion, administrative coercion, measures of procedural coercion in administrative proceedings, warning, pretext, fine, administrative court.